

Gönderim Tarihi: 06 Aralık 2022

Kabul Tarihi: 7 Aralık 2022

Yayımlanma Tarihi: 15 Aralık 2022

DİN EĞİTİMİNDE YENİ BİR ARAŞTIRMA ALANI: KUTSAL METNİN YORUMLANMASINDA KİŞİLİK ÖZELLİKLERİNİN ROLÜ

Yasemin İPEK*

İslam geleneğinde kutsal metinlerin anlaşılması ve yorumlanmasına ilişkin metodoloji çalışmaları daha çok Temel İslam Bilimleri'nin araştırma alanı olarak görülmekte ve ilahiyat bilimlerine özgü yaklaşım ve yöntemlerle devam ettirilmektedir. İlahiyat alanında elde edilen geleneksel birikimin insanın yaşantısına aktarımı veya daha özel bir söylemle öğrencilerin anlam dünyasıyla buluşturulması ise mevcut disiplinler çalışmalarının yanı sıra pedagojik stratejilerin üretilmesine imkan veren disiplinlerarası metodoloji çalışmalarını da gerektirmektedir.

Özellikle Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam gibi kutsal metinler her döneme ve topluma hitap etme iddiasındadır. Günümüz yaşantısında kutsal metinlerin bu misyonu gerçekleştirme düzeyi, biçimi ve niteliği ise araştırmayı ve incelemeyi hak edecek bir merak konusudur. Çünkü 16. yy dan itibaren bilimsel ve teknolojik gelişmeler hızla artmaya başlamış ve günümüzde ivme kazanmıştır. İnsanın deneyimlerinin imkânları, sınırları, çeşitliliği veya derinliği üzerinde belirleyici olan bu gelişmeler onun bilişsel, duygusal, sosyal, ahlâkî, dil vb. birçok alandaki özelliklerini ve yönelimlerini etkilemiştir.

Günümüz yaşam formunda insanın deneyimlerinin zenginleşmesinin imkânı, bireysel farklılıklarının artmasının olağanlığı ve karşılaşması muhtemel durumsallıklarının çeşitliliğinin onun kutsal ile olan iletişiminin yöntemini,

* Dr. Arş. Gör, Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Din Eğitimi Anabilim Dalı
e-posta: yaseminipek2004@gmail.com, ORID: 0000- 0002-5218-0870.

Atıf/Cite as: İpek, Yasemin. "Araştırma Notu: Din Eğitiminde Yeni Bir Araştırma Alanı: Kutsal Metnin Yorumlanmasında Kişilik Özelliklerinin Rolü". *Dini Araştırmalar* 25/63 (Aralık 2022), 687-694.

düzeyini ve niteliğini etkilemesi kaçınılmazdır. Çünkü birey bir bütündür ve tüm gelişim alanlarının etkileşiminin ürünüdür.¹ Dolayısıyla bireyin dinsel alan özelliklerinin onun bilişsel, sosyal, ahlaki gibi diğer gelişim alanlarındaki özellikleri ile ilintili irdelenmesi onun bütünselliğini dikkate almanın bir gereğidir. Bu ilkeden hareketle onun kutsal ile iletişimde kendisine hitap edebilecek dilin, yöntemlerin ve yaklaşımların belirlenmesi dinsel alan ile duygusal, düşünsel, ahlaki vb alanları arasındaki ilişkinin keşfini gerektirdiğine ulaşılabilir.

Teolojik zeminde yürütülen çalışmalarda bir yandan kutsalın otantik değerini dinamik tutma, öte yandan bireyin kutsal ile iletişimindeki öznelliği ve biricikliğini gözetme hedeflendiğinde araştırmanın problematiğinin hangi yaklaşım, yöntem ve tekniklerle ele alınacağı yönünde güçlükler ortaya çıkmaktadır. Söz konusu geleneksel duyarlılığın ve bilimsel anlayışın bir arada yürütüldüğü çalışmalarda bulunabilmenin öncelikli olarak kuramsal yönü güçlü ve pratikte kullanışlı metodolojiler üretmeyi gerektirdiği söylenebilir. Nitekim bu tür bir araştırma alanında benimsenecek bir yaklaşımın üç temel unsur üzerinde inşa edilmesi beklenmektedir. Bunlar; a) *kutsal metnin otantik değerini koruma ve otoritesini güçlü tutma sorumluluğu taşıma*, b) *bu gayeyle ortaya konulan geleneksel birikimle etkileşim halinde olma* ve c) *sosyal bilimlerin insanı ve davranışları incelemede mutabık kaldığı yöntem ve araçlara başvurma* şeklinde özetlenebilir.

Tefsir, Hadis, Fıkıh, Kelam gibi Temel İslam Bilimleri'nin kendine özgü yöntemlerle ve disiplinler bir anlayışla insanlığa kazandırdığı geleneksel mirası, sosyal bilimlerin sunduğu metodoloji, araç ve verilere başvurarak sistematik şekilde incelemeye imkan veren zeminin Din Bilimleri'nde yakalanabileceği söylenebilir. Nitekim Din Sosyolojisi, Din Psikolojisi, Dinler Tarihi, Din Felsefesi, Din Eğitimi gibi din bilimlerinin Sosyal Bilimlerden herhangi bir branşın metodlarıyla din referanslı konuların incelenmesine² dayandığına bu kapsamda dikkat çekilmelidir.

İnsanın kutsal metni anlamadaki konumunu niyet ve zemin açısından dinsel, kullanılan yöntem ve araçlar bakımından sosyal bilimsel tavrın uzlaştığı ufuk açıcı araştırmalara Batı literatüründe rastlamak mümkündür. Bu kapsam-

¹ Binnur Yeşilyaprak vd., *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi* (Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2003), 160; Yıldız Kuzgun - Deniz Deryakulu, "Bireysel Farklılıklar ve Eğitime Yansımaları", *Eğitimde Bireysel Farklılıklar*, ed. Yıldız Kuzgun - Deniz Deryakulu (Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2017), 7.

² Üzeyir Ok, "Winston L. King'in 'Introduction to Religion' Adlı Eserinin 'Din Araştırması Üzerine' Adlı 'Giriş' Bölümünün Çevirisi ve Bir Değerlendirme", (ts.), 492.

da teolojik arka plana, çeşitli ve tekrarlı ampirik incelemelere, kavramsallaştırma çabasına ve sistematik bir sürece dayanması açısından Leslie Francis³'in kutsal metni anlamada insanın psikolojik tiplerinin etkisini irdelediği çalışmaları dikkat çekicidir. Francis, kutsal metinlerin yorumlanmasında bir model olarak sunduğu SIFT⁴ yaklaşımını, bu uzun soluklu çabasının ardından hermenötik teoriye bir giriş olarak değerlendirmektedir. Francis'in SIFT yaklaşımını ortaya koyma ve temellendirme süreci; psikolojik tip teorilerini inceleme, dini/manevi öğrenmeler ile psikolojik bireysel farklılıklar arasındaki ilişkiyi tartışma, kutsal metnin hermenötiğini psikolojik tiplere göre uygulamalı çalışmalarla incelenmenin imkânını irdeleme ve kutsal metnin hermenötiğinin insanın sahip olduğu psikolojik tiplere göre kendisinde şekillendiğini ortaya koyabilme adımlarından oluşmaktadır.⁵ Teorik incelemelere ve uygulamalı araştırmalara dayanan bu süreç sonucunda Francis, SIFT olarak adlandırdığı modele ve bireysel okuyucuların kutsal yazıları yorumlama biçimlerinin sahip oldukları psikolojik tip profilleriyle ilişkili olduğuna ulaşmıştır.⁶

Francis'in bu modeli Carl Jung'un⁷ din olgusuna ilişkin analitik psikolojisi kapsamında yaptığı açıklamalarından ilhamla ortaya çıkardığı görülmektedir. Nitekim Jung, din olgusunu, insan aklının en eski ve en yaygın uğraşlarından biri olarak gördüğünü ve onun sadece toplumsal ya da tarihsel bir olay (görüngü) olarak değerlendirilemeyeceğini, kişisel bir ilgi alanı olarak varlığını devam ettirdiğini ve dinamik bir özellikte olduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla dinin/kutsalın insanın psişik gerçekliği ile tanınması ve anlaşılmasının da bir ihtiyaç olarak değerlendirilebileceğini savunmuştur.⁸

Kutsal metnin hermenötiğinde okuyucu perspektifine yer açma gayesine ve bunu psikolojik teoriler etrafında açılıma çabasına dayanan SIFT yakla-

³ Professor. Centre for Educational Development, Appraisal and Research (CEDAR). The University of Warwick. Email:leslie.francis@warwick.ac.uk. Ayrıca, bk. http://wrap.warwick.ac.uk/view/author_id/4591.html

⁴ Sensing, Intuitive, Feeling and Thinking (duyusal, sezgisel, duygusal ve mantıksal veya düşünme yönü ağır basanlar tipler)

⁵ Leslie J. Francis, *Faith and Psychology: Personality, Religion and the Individual* (London: Darton Longman & Todd, 2005); Leslie J. Francis vd., "Hiring labourers for the vineyard and making sense of God's grace at work: An empirical investigation in hermeneutical theory and ordinary theology", *HTS Teologiese Studies/Theological Studies*, Vol 78, Iss 4, Pp e1-e10 (2022) 4/78 (01 Haziran 2022).

⁶ Leslie Francis, "Psychological type and biblical hermeneutics: SIFT method of preaching", *Rural Theology* 1/1 (01 Ocak 2003), 14-23.

⁷ Carl Gustav Jung (1875 – 1961, İsviçre)

⁸ Carl Gustav Jung, *Psikoloji ve Din*, çev. Raziye Karabey (Okyanus Yayınları, 2017); Abdülkerim Bahadır, *Jung ve Din* (İstanbul: İz yayıncılık, 2010).

şımı, kuramsal alt yapısı itibarıyla Jung'un kişilik tip yaklaşımına dayanması bu araştırmada üzerinde durulması gereken bir husustur. Çünkü Analitik Psikoloji'nin öncüsü olarak bilinen Jung, psikoloji alanında din temalı çalışmalarda bulunmasıyla ilahiyat alanında dikkat çeken bir isimdir.⁹ Jung, hem Batı hem de Doğu dinlerine eğilmiş ve bu din temalı çalışmalarında Analitik Psikoloji'nin özünü oluşturan kavramlar etrafında insan ve Tanrı ilişkisini irdelemiştir.¹⁰ Jung, Müslümanların bulunduğu Mısır, Cezayir, Tunus ve Büyük Sahra bölgelerine de geziler yapmış, bu kapsamda Kur'an-ı Kerim'le ilgilenmiştir. *Dört Arkaik*'te "Yeniden Doğuş" bölümünde Kehf Sûresini psikoloji alanında benimsediği yaklaşım etrafında yorumlamıştır.¹¹

Jung'un Kehf (Mağara) isimli bu sûreye Analitik Psikoloji kapsamında getirdiği yorum Türkiye'deki ilahiyat araştırmalarına konu olmuştur. Bu kapsamda Kur'an'ın psikolojik muhtevalı ayetlerini psikoloji ilminin verilerini de dikkate alarak analiz eden Tefsir Bilimcisi Kasapoğlu'nun ilgili çalışmasına değinilebilir. Kasapoğlu, Jung'un Kehf sûresi yorumunu diğer bazı müfessirlerin açıklamalarıyla mukayese ettiği çalışmada Jung'un konuyu büyük bir ustalıkla yürüttüğünü ve konuya sempati duyduğunu ifade etmiştir.¹² Ayrıca Jung'un din ile ilgili görüşleri, Türkiye'deki ilahiyat alanındaki farklı bilim dallarında olumlu ya da olumsuz değerlendirmelerle kendisine yer bulmuştur.¹³

Kutsal metnin anlaşılmasına yönelik ortaya koyulan SIFT yaklaşımında dikkat çekilmesi gereken bir diğer husus; modelin her aşamasının Jung'un

⁹ Bahadır, *Jung ve Din*.

¹⁰ Ali Rıza Aydın, "Tanrı Algısına Jungçu Bir Bakış", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 22 (2010), 53-61.

¹¹ Carl Gustav Jung, *Dört Arketip*, çev. Zehra Aksu Yılmaz (İstanbul: Metis, 2003).

¹² Abdurrahman Kasapoğlu, *Carl Gustav Jung'un Kehf Sûresi Tefsiri* (Malatya: Mengüceli Yayınları, 2006).

¹³ Bahadır, *Jung ve Din*; Aydın, "Tanrı Algısına Jungçu Bir Bakış"; Cem Gülcan, "Psikolojik Tipler Ve Jung Psikolojisi Üzerine Bir Değerlendirme", *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, (28 Aralık 2020), 284-297; Salih Gebel, *Psikoloji-Din İlgisi ve Jung* (İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2003); Selim Türcan, *Jung'un Vahy Anlayışı ve Kur'an'a Göre Değerlendirilmesi* (Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1999); Ali Baz Bilici, *Din Eğitiminin Psikolojik Temelleri Açısından C.g. Jung ve S. Freud* (İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2003); Cihat Kısa, *Carl Gustav Jung'ta Din ve Bireyleşme Süreci* (İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2004); Süheyb Okur, *Tasavvuftaki "Kemâl" Kavramına Kıyaslamalı Bir Analiz: Jung'un "Bireyleşme" Kavramı* (Çorum: Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2019).

psikolojik kişi tiplerine ilişkin görüşleri doğrultusunda yapılandırılmıştır. Jung'un kişilik tiplere yaklaşımı, insanın zihnini kullanış biçimi ve dünyayı algılama yönteminden yola çıkarak psikolojik analizini yapma ve onu bir sınıflandırmaya dahil etme çabasına dayanmaktadır. Ayrıca Jung, psikolojik tipler sınıflandırmasının hiçbir insanın tamamen bir tipe indirgenemeyeceği, bununla insanın psikolojik olarak baskın geldiği yönünün belirlenmesine kaynaklık edebileceğine vurgu yapmıştır. Bu durumu insanın iki ele sahip olduğunu ve ikisini kullanmakla birlikte birini diğerine daha göre tercih ettiğini ve dolayısıyla birinin diğerine göre daha geliştiğini açıklamak üzere el metaforu ile örneklendirmiştir.¹⁴

Jung, insanın karmaşık zihin yapısını bazı betimlemelerle, sınıflandırmalarla, tanımlamalarla ve benzetmelerden yola çıkarak yaptığı analizinde aslında insanın tipolojik formunun içe dönük ve dışa dönük olmak üzere kişiliği belirleyici iki temel tutumdan oluştuğunu ortaya koymuştur. Ayrıca Jung bireyin iki karşıt bilişsel bu süreçleri arasındaki tercihlerinin ve bu yöndeki deneyimlerinin bireyin kişilik tipinin oluşumunda belirleyici olduğuna işaret etmiştir. Bu iki temel her birinin altında ise düşünme, hissetme (duygu), sezgi ve duyum (algı) olmak üzere dört işlevin bulunduğu dikkat çekmiştir. Francis Jung'un söz konusu yaklaşımı ve açıklamaları doğrultusunda ve Myers-Briggs Tip Göstergesi (Myers-Briggs Type Indicator) ve Keirse Mizaç Sıralayıcısı (the Keirse Temperament Sorter) gibi psikometrik araçları da kullanarak Psikolojik Tip Ölçeğini geliştirmiştir. Ayrıca Francis, SIFT yaklaşımında daha işlevsel görmesi açısından modelini algılama (duyum ve sezgi) ve yargılama (hissetme ve düşünme) şeklindeki iki temel süreç üzerinden inşa etmiştir.¹⁵

Francis'in, disiplinler arası bir anlayışla ve uzun soluklu bir çabayla geliştirdiği SIFT modeli, araştırma tasarımı ve yürütülmesi yönüyle de kullanışlı görünmektedir. Nitekim Francis'in bu yönde gerçekleştirdiği ampirik araştırma dizilerinde, SIFT modelinin araştırma sürecinde uygulanmasına yönelik sistematik ve detaylı bir yönergesiyle karşılaşılmaktadır. Buna göre öncelikle konunun çalışıldığı ilgili dinin uzman, eğitmen, meslek adamları ya da yetkin

¹⁴ Christopher F.J. Ross - Leslie J. Francis, "The Relationship of Intrinsic, Extrinsic, and Quest Religious Orientations to Jungian Psychological Type among Churchgoers in England and Wales", *Mental Health, Religion & Culture* 13/7-8 (Kasım 2010), 808-809; Gülcan, "Psikolojik Tipler Ve Jung Psikolojisi Üzerine Bir Değerlendirme".

¹⁵ Francis, "Psychological type and biblical hermeneutics"; Leslie J. Francis - Andrew Village, "The Francis Psychological Type Scales (FPTS): factor structure, internal consistency reliability, and concurrent validity with the MBTI", *Mental Health, Religion & Culture*, (2022); Leslie J. Francis vd., "Exploring the factor structure of the Francis Psychological Type Scales among a sample of Anglican clergy in England", *Mental Health, Religion & Culture* 20/9 (21 Ekim 2017), 930-941.

kişileri rolündeki kişilerden bir grup katılımcı seçilmesi önerilir. Daha sonra katılımcılara kendi psikolojik tip tercihlerini değerlendirmelerine yardımcı olmak için SIFT yaklaşımı kapsamında geliştirilen; farklı kültür, yaş ve meslek grupları üzerinde denenmiş, geçerlik ve güvenilirlik analizleri tamamlanmış *Francis Psikolojik Tip Ölçme* aracı uygulanmaktadır.¹⁶ Katılımcılar sahip oldukları kişilik tipolojisine göre gruplara ayrılır ve atölye çalışmalarına dahil edilir. Katılımcılara kutsal metinlerden yoruma açık pasajlar okutulur, sonra tekrarlı oturumlar halinde bireyin algılamasına ve yargıda bulunmasını tetikleyen bazı soru dizileri yönlendirilir ve katılımcıların pasajı anlamaya yönelik duygu ve düşüncelerine başvurulur. Böylece benzer kişilerin bir arada çalışması sağlanarak kutsal metne ilişkin içgörülerinden birbirini tamamlayıcı, destekleyici ve zenginleştirici detaylar derlenir. Farklı tipolojiye sahip gruplar bir araya geldiğinde ise grupların içgörülerindeki ayırd edici detaylar yakalanır.¹⁷

Kutsal metinlerin anlaşılmasında SIFT yaklaşımının kuramsal alt yapısının Jung'un psikolojik tiplemesine dayandığı gözetildiğinde bu yeni modelin İslam geleneğinde de açıklanmaya değer olduğuna ve çok yönlü değerlendirilme imkânı taşıdığına ulaşılabılır. SIFT modeli; Francis ve arkadaşları tarafından Hristiyan geleneğindeki farklı kültür, mezhep ve hedef kitlesi üzerinde denenmiş olması ve bu yönde geliştirilmeye uygunluğunun vurgulanmasıyla¹⁸ dikkat çekmektedir. Francis'in ampirik bu araştırma dizisinde söz konusu yaklaşımın sunduğu disiplinler arası perspektifin ve ampirik araçlarının İslam geleneğindeki mevcut yorum bilim çalışmalarını zenginleştirme potansiyeline ilişkin önerileriyle de karşılaşılmaktadır. Nitekim Francis'in öncülüğünü yaptığı bir grup araştırmacıyla SIFT yaklaşımını Müslüman gruplar üzerinde denediği çalışmaları da söz konusudur.¹⁹ Bu kapsamda Francis'in farklı ülkelerden Müslüman eğitimcilerin katıldığı uluslararası bir organizasyonu değerlendirerek 22

¹⁶ Andrew Village - Leslie J. Francis, "Factorial structure and validity of the Francis Psychological Type and Emotional Temperament Scales (FPTETS)", *Mental Health, Religion & Culture*, (2022); Francis - Village, "The Francis Psychological Type Scales (FPTS)".

¹⁷ Leslie J. Francis vd., "Exploring Psalm 73:1-10 Through Sensing and Intuition: The Sift Approach Among Muslim Educators", *HTS Teologiese Studies* 76/3 (2020), 1-7; Leslie J. Francis vd., "Is God Really Good to the Upright? Theological Educators Exploring Psalm 73 through the Jungian Lenses of Sensing, Intuition, Feeling and Thinking", *HTS Teologiese Studies / Theological Studies* 76/1 (08 Aralık 2020).

¹⁸ Leslie J. Francis vd., "Looking at the birds, considering the lilies, and perceiving God's grace in the countryside: an empirical investigation in hermeneutical theory", *Rural Theology* 20/1 (2022), 38-51; Francis vd., "Hiring labourers for the vineyard and making sense of God's grace at work"; Francis vd., "Is God Really Good to the Upright?"

¹⁹ Francis vd., "Exploring Psalm 73:1-10 Through Sensing and Intuition: The Sift Approach Among Muslim Educators"; Leslie J. Francis vd., "Facing the issues raised in Psalm 1

müslüman eğitimciden katılımcı bir grup oluşturduğu ve modeli uyguladığı çalışmasına değinilebilir. Bu çalışmada katılımcı grubun üyeleri (Müslüman eğitimcilere) öncelikle psikolojik kişilik tiplerini belirleme aşaması uygulanır. Akabinde kendilerine Hristiyan geleneğinin kutsal metinleri içerisinde İslam mesajlarını da çağrıştıran bir pasaj sunulmuştur. Daha sonra katılımcılara seçilmiş bu pasaj okutularak birtakım soru dizisi yöneltilmiştir. Katılımcılardan elde edilen cevapların analizi sağlandığında katılımcıların sahip olduğu psikolojik kişilik tiplerinin metnin kendilerinde uyandırdığı anlamın yanı sıra bu kutsal mesaja yaşamlarında nasıl cevap vereceklerine yönelik geliştirdikleri stratejiler üzerinde de belirleyici olduğu ortaya çıkmıştır.²⁰

Özetle Francis ortaya koyduğu SIFT yaklaşımının kutsalın hermenötüğünün insanın *öznelliği*, *farklılığı*, *durumsallığı* etrafında sistematize edilmesine ve böylece kutsalın yaşamla bütünleştirilmesinde her bireyin biricikliğinin gözetilmesine bir ölçüde imkân verdiğini savunmuştur. Francis'in bu çalışmaları irdelendiğinde söz konusu yaklaşımın İslam geleneğinde karşılık bulmasının imkânı bir merak uyandırmaktadır. Nitekim özellikle psikoloji alanında bu yönde elde edilecek verilerin birey ve kutsal ilişkisinin inşasına ve bu bağlamda bireyin kutsalın mesajını daha iyi anlama ve hayatıyla bütünleştirebilme davranışlarına yönelik öğretime katkı sağlayacağı öngörülebilir. Dolayısıyla kutsal metnin anlaşılması çabasını kuramsal, metodolojik ve terminolojik alt yapısının sağlandığı modern modeller etrafında da sürdürmenin din bilimleri çalışmalarına bir dinamizm, disiplinler arası bir bakış ve ortak bir araştırma alanı sunacağı; daha mütevazı bir söylemle gelişimsel din eğitimi planlanmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Kaynaklar/References

- Aydın, Ali Rıza. "Tanrı Algısına Jungçu Bir Bakış". *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 22 (2010), 53-61.
- Bahadır, Abdülkerim. *Jung ve Din*. İstanbul: İz Yayıncılık, 2010.
- Bilici, Ali Baz. *Din Eğitiminin Psikolojik Temelleri Açısından C.G. Jung ve S. Freud*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2003.
- Francis, Leslie J. "Psychological Type and Biblical Hermeneutics: SIFT Method of Preaching". *Rural Theology* 1/1 (2003), 14-23.
- Francis, Leslie J. *Faith and Psychology: Personality, Religion and the Individual*. London: Darton Longman & Todd, 2005.
- Francis, Leslie J. vd. "Exploring the Factor Structure of the Francis Psychological Type Scales among a Sample of Anglican Clergy in England". *Mental Health, Religion & Culture* 20/9 (2017), 930-941.

through thinking and feeling: applying the SIFT approach to biblical hermeneutics among Muslim educators", *Religions* 9/10 (21 Ekim 2018).

²⁰ Francis vd., "Facing the issues raised in Psalm 1 through thinking and feeling".

**694 • DİN EĞİTİMİNDE YENİ BİR ARAŞTIRMA ALANI: KUTSAL METNİN
YORUMLANMASINDA KİŞİLİK ÖZELLİKLERİNİN ROLÜ**

- Francis, Leslie J. vd. "Facing the Issues Raised in Psalm 1 Through Thinking and Feeling: Applying the SIFT Approach to Biblical Hermeneutics among Muslim Educators". *Religions* 9/10 (2018), 1-11.
- Francis, Leslie J. vd. "Exploring Psalm 73:1–10 Through Sensing and Intuition: The Sift Approach Among Muslim Educators". *HTS Teologiese Studies* 76/3 (2020), 1-7.
- Francis, Leslie J. vd. "Is God Really Good to the Upright? Theological Educators Exploring Psalm 73 through the Jungian Lenses of Sensing, Intuition, Feeling and Thinking". *HTS Teologiese Studies / Theological Studies* 76/1 (2020), 1-11.
- Francis, Leslie J. vd. "Hiring Labourers for the Vineyard and Making Sense of God's Grace at Work: An Empirical Investigation in Hermeneutical Theory and Ordinary Theology". *HTS Teologiese Studies/Theological Studies* 78/4, (2022), 1-10.
- Francis, Leslie J. vd. "Looking at the Birds, Considering the Lilies, and Perceiving God's Grace in the Countryside: an Empirical Investigation in Hermeneutical Theory". *Rural Theology* 20/1 (2022), 38-51.
- Francis, Leslie J. - Village, Andrew. "The Francis Psychological Type Scales (FPTS): Factor Structure, Internal Consistency Reliability, and Concurrent Validity with the MBTI". *Mental Health, Religion & Culture*. (2022), 1-21. <https://doi.org/10.1080/13674676.2022.2041584>
- Gebel, Salih. *Psikoloji-Din İlgisi ve Jung*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2003.
- Gülcan, Cem. "Psikolojik Tipler Ve Jung Psikolojisi Üzerine Bir Değerlendirme". *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi* 12/23 (2020), 284-297.
- Jung, Carl Gustav. *Dört Arketip*. çev. Zehra Aksu Yılmaz. İstanbul: Metis, 2003.
- Jung, Carl Gustav. *Psikoloji ve Din*. çev. Raziye Karabey. Okyanus Yayınları, 2017.
- Kasapoğlu, Abdurrahman. *Carl Gustav Jung'un Kehf Süresi Tefsiri*. Malatya: Mengüceli Yayınları, 2006.
- Kısa, Cihat. *Carl Gustav Jung'ta Din ve Bireleşme Süreci*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2004.
- Kuzgun, Yıldız - Deryakulu, Deniz. "Bireysel Farklılıklar ve Eğitime Yansımaları". *Eğitimde Bireysel Farklılıklar*. ed. Yıldız Kuzgun - Deniz Deryakulu. 1-12. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2017.
- Ok, Üzeyir. "Winston L. King'in 'Introduction to Religion' Adlı Eserinin 'Din Araştırması Üzerine' Adlı 'Giriş' Bölümünün Çevirisi ve Bir Değerlendirme". *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2 (1998), 485-498.
- Okur, Süheyb. *Tasavvuftaki "Kemâl" Kavramına Kıyaslamalı Bir Analiz: Jung'un "Bireleşme" Kavramı*. Çorum: Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Ross, Christopher F.J. - Francis, Leslie J. "The Relationship of Intrinsic, Extrinsic, and Quest Religious Orientations to Jungian Psychological Type among Churchgoers in England and Wales". *Mental Health, Religion & Culture* 13/7-8 (2010), 805-819.
- Türcan, Selim. *Jung'un Vahy Anlayışı ve Kur'an'a Göre Değerlendirilmesi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1999.
- Village, Andrew - Francis, Leslie J. "Factorial Structure and Validity of the Francis Psychological Type and Emotional Temperament Scales (FPTETS)". *Mental Health, Religion & Culture*. (2022), 1-13. <https://doi.org/10.1080/13674676.2022.2026311>
- Yeşilyaprak, Binnur vd. *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2003.